

פירוש אברבנאל לחומש שמות

פרשת ויקהל

מהדורה מקוצרת של פירוש אברבנאל

עיצוב, פיסוק וכותרות: יהודה איזנברג
המהדורה כוללת תיקוני נוסח קלים
השאלות הועברו ממקומם והוצמדו לתשובות
כותרות בסוגריים מרובעים הם הוספת העורך
בפרשת ויקהל לא הושמטו קטעי פירוש

מבוסס על דפוס ונציה ה' שלט – 1579
<http://www.hebrewbooks.org/44335>

אתר דעת תשע"ה

<http://www.daat.ac.il/he-il/tanach>

2.....	אברבנאל שמות פרק לה.
2.....	שמות לה, א – לח, כ. פרשת ויקהל.
2.....	פרוש הפסוקים, השאלות והתשובות.
3.....	[המתנדבים בעם].
4.....	[התנדבות אישית והתנדבות רכוש].
6.....	[אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש].
9.....	[המראות הצבאות].

אברבנאל שמות פרק לה

שמות לה, א – לח, כ. פרשת ויקהל

א וַיְקַהֵל מֹשֶׁה אֶת-כָּל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָם:
ב שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה
וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַיהוָה כֹּל-הָעֲשֵׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמֵת:
ג לֹא-תַבְעֵרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:
ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר-צִוָּה ה' לֵאמֹר:
ה קָחוּ מֵאֹתְכֶם תְּרוּמָה לַה' כָּל נָדִיב לְבוֹ וְבִיאָה אֶת תְּרוּמַת ה' זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֵׁת:

פרוש הפסוקים, השאלות והתשובות

השאלה הראשונה

אם היה שמשה הקהיל את כל ישראל לצוותם על מלאכת המשכן, וכמו שאמר **אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם**. למה התחיל במצוות השבת: ששת ימים תעשה מלאכה, וכבר באה המצווה הזאת במן ובסיני בעשרת הדברות ועל מעשה המשכן, ומה צורך לזכרה פה פעם אחרת.
והנה בפרשת כי תשא מזכרה אחרי המשכן וכאן בתחילתו.

השאלה השנייה

במה שאמר משה בתחילת דבריו **אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם**. ואין ספק שעל מלאכת המשכן וכליו אמרו. ומיד אחרי שזכר מצוות השבת, חזר ואמר שנית ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמור, זה הדבר אשר ציוה ה' וגו' והוא דיבור כפול.

תשובות לשאלות א-ב

אחרי שירד משה מן ההר ציוה לכל עדת בני ישראל, שכולל האנשים והנשים, שיתקבצו כולם באהל מועד שלו, שהיה מחוץ למחנה, כדי שישמעו מפיו מה שציוה השם לאמור להם. והוא, שיתנדבו למלאכת המשכן.

וכמו שכתב **הרמב"ן**, יתכן שהיה זה ביום מחרת רדתו מן ההר. כי כאשר הגיד להם הסליחה והמחילה שכיפר השם בעד חטאתם, ושתלך בתוכם שכינתו, ויעשה להם נפלאות אשר לא נבראו בכל הארץ ובכל הגויים.

והיו על זה כל ישראל שמחים וטובי לב, אז ראה לספר להם ענין המשכן אשר כבר נצטווה בו בפעם הראשונה שישב בהר קודם מעשה העגל. כי כיון שנתרצה להם הקדוש ברוך הוא, ונתן להם לוחות שניות, וכרת ברית עימהם ללכת שכינתו בתוכה - הנה חזרו

לקדמותם ולאהבת כלולותם, ולמה שאמר לו בראשונה **ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם**.

ולכן אחרי שעברו ימי הכעס ובאו ימי הרצון, הוצרך משה לצוותם על מלאכת המשכן. ועל זה אמר **אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם**.

והקדים להזהיר על מצוות השבת, להודיעם כי בששת ימי השבוע יעשו מלאכת אלה הדברים מהמשכן וכליו, ולא ביום השביעי, שהוא קודש לה'. כי אין מלאכת המשכן דוחה את השבת. ואמר **לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת**, להגיד שלא לבד שאר המלאכות אסורות בשבת. אבל גם מלאכת אוכל נפש אסורה, בו כי לא יבערו ביום המקודש ההוא אש בשום מקום לאפות את הפת ולבשל את הבשר. כי האש צורך כל מאכל.

והוצרך לומר זה אחרי שאמר בכלל לא תעשה כל מלאכה, לפי שנאמר בחג המצוות לא תעשה כל מלאכה, ואין אוכל נפש בכלל. ומפני זה הוצרך לפרש כאן, שאין כן השבת, כי אפילו עשיית אוכל נפש אסורה בו. ואמר **בכל מושבותיכם**, להגיד שאין המצווה הזאת תלויה בארץ, כי אף בחוצה לארץ בכל מושבותיכם חייבים. גם אמר זה, מפני שבמקדש יבערו אש ביום השבת על המזבח, לכן אמר כאן בכל מושבותיכם, למעט את המקדש שאינו בכלל הזה.

ומפני שהפסיק הדברים בעניין השבת, חזר לעניין הצוואה ממעשה המשכן, באומרו ויאמר משה לכל עדת בני ישראל זה הדבר אשר ציוה ה'. ואפשר לפרש עוד, שבתחילה אמר אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם, על מצוות השבת, באיסור עשיית אוכל נפש בו. ובדיבור השני אמר, זה הדבר אשר ציוה ה', על מלאכת המשכן וכליו.

והותרו בזה שתי השאלות, הראשונה והב'.

[המתנדבים בעם]

ה קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת:

והנה ציוה משה על התרומה והנדבה אשר יעשו, ואמר **כל נדיב לב יביאה את תרומת ה'**. רוצה לומר, שלא היה דעתו לשאול סכום ידוע מאיש ואיש, ולא שילכו גבאי הצדקה מאהל לאהל לשאול את נדבותיהם, אלא שכל נדיב לב הוא בעצמו ובידו יביא תרומתו ונדבתו אל אוהל משה. ומלת **יביאה**, הוא כמו **יביא אותה**. וכמוהו **ותפתח ותראה את הילד**.

וזכר עוד מהנדבה **וכל חכם לב בכם יבואו ויעשו**. רוצה לומר, שמי שמלאו לבו לעשות איזה דבר מן המלאכה הזאת, יבוא ויתנדב עצמו לעשותם. כי המלאכה מחכם לב שיעשנה גם היא מהנדבה.

והנה תלה העניין הזה **בחכם לב**, לפי שהם לא היו יודעים במלאכות האלה מפאת ההרגל, כי לא ניסו לעשותם במצרים. אבל האיש שלבו נקפו ונפשו אומרת אליו שיוכל

לעשותה, יבוא ויתנדב לעשות אותה. ומפני שיש אנשים שיש בהם לב לעשות אומנות אחד, ויש אחרים שיש להם ציור באומנות אחרת, לכן הוצרך משה לזכור להם כל הדברים בשמותם: את המשכן את אהלו ואת מכסהו וגו', כדי שהשומע ישמע, ויצא אחד מהם לומר: אני אעשה יריעות, ואחר אומר אני אעשה קרשים, וכן שאר הדברים כולם, שבעבור זה נזכרו פה.

השאלה השלישית

באומרו **את בגדי השרד לשרת בקדש**. ואם אמר זה על בגדי הכהנים, הרי הוא אומר ואת בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן. ואם אמר בגדי השרד על הבגדים שיעשו לכסות בהם הארון והשולחן והמנורה והמזבחות בשעת מסעותיהם, כמו שפרש **רש"י**, יקשה כי זה לא ציוהו השי"ת, ואיך אם כן ציוה משה עליו. גם שלא תמצא במעשה שיאמר ויעשו את בגדי השרד, כמו שאמר בשאר הכלים. אבל אמר בלבד בפרשת פקודי בסיפור מה שנעשה מן הנדבה ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו בגדי שרד וגו'.

תשובה לשאלה ג

ואמנם בגדי השרד, אפשר שהיו כמו שכתב **רש"י**, הבגדים שהיו נותנים על הארון והשולחן והמנורה והמזבחות בנוסע המחנות. **יותר נכון לפרש** שהיו בגדים שעשו לנקות בהם כלי הקודש, כדי שיהיו תמיד נקיים וטהורים. ומפני זה תמצא תמיד שנזכרו בגדי השרד אחר כלי המשכן, קודם זיכרון בגדי הכהנים. לפי שהיו מיוחדים לנקותם, ולא היה ענינם כשאר כלי המשכן. כי הנה הכלים שנזכרו בצווי הם אותם שהיו מורים ומעירים על הרמז המכוון בהם, ושאר הדברים היו מתשמישי הבית. ולכן זכרם משה פה, ונזכר בפרשת פקודי שנעשו מן התכלת והארגמן ותולעת השני, ולא נזכרו במצוות השם ולא בסיפור המעשה, אלא הדברים המכוונים לענין הרמז וההערה כמו שזכרתי.

והותרה בזה השאלה השלישית.

[התנדבות אישית והתנדבות רכוש]

והנה ישראל בשומעם דברי משה שמחו כשמחת בקציר, והלכו אל אוהליהם מבלי איחור ועיכוב כלל, הביאו את תרומת ה' למלאכת המשכן. ולפי שהייתה הנדבה, אם מהמתנות ואם מהאומנים שיעשו במלאכה, לכן אמר על שניהם: אם על החכמים, **ויבאו כל איש אשר נשאו לבו לקרב אל המלאכה**, רוצה לומר שלא היה בהם מי שלמד המלאכות ההמה ממלמדו בהרגל, אלא מי שמצא בטבעו הוא ידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ה' לבוא לפני משה ולומר לו אני אעשה כך וכך ממה שדברת. ואמנם כנגד המתנדבים בעם אמר, **וכל**

אשר נדבה רוחו אותו הביאו את תרומת ה'.

ואמר ויבואו האנשים על הנשים, להגיד שהנשים באו בנדבה ראשונה, ונתנו תכשיטיהן נזמיהן וטבעותיהן מיד. והאנשים נטפלו להן. וכולם אנשים ונשים הביאו חח ונזם וטבעת וכומז כל כלי זהב.

ואמר שהיה מהם שהניפו תנופת זהב, רוצה לומר שבור או במטבע.

והרמב"ן עשה הפרש בין תנופה ותרומה, כי המביא זהב ינופף ידו להגביה הנדבה, או הלוקחים יגביהו הזהב להראות אותו, כדי לשבח המביאו.

ונראה לי שתנופה ותרומה שניהם יורו על ענין אחד. כי כן בסדר פקודי נקרא גם הנחושת תנופה.

ואמר כל איש אשר נמצא אתו תכלת וגו'. לפי שהדברים שנמצאו מהן דבר מועט, אמר הכתוב בו וכל איש אשר נמצא אתו. וכן היו עצי שטים, לפי שהיו מהם דבר מועט שמה, אם שכרתו אותם ביער שהיה סמוך להר סיני, או שקנום במחנה מהגויים שהיו מביאים סחורותיהם שמה למוכרם.

וכן זכר שכל אשה חכמת לב בידיה טוו, כי אותו אומנות מיוחד לנשים. ואמר **ויביאו מטווה את התכלת** וגו' להגיד שהיו נשים שהוציאו ממצרים מטווה, לא שטוו הן אותו, אבל שהביאוה משם, מן התכלת והארגמן, וממנו הביאו גם כן נדבה. והנה העדה הביאו נדבותיהם תחילה. והנשים לא נתנו מקום לבעליהן להתנדב ראשונה. אבל באו כולם בערבוביא, כמו שאמר ויבואו האנשים על הנשים.

אמנם הנשיאים שנתנו מקום לעדה, כאשר באו המה להתנדב, כבר לא מצאו דבר לתת שלא יהיה ממנו כבר בנדבה הרבה, ומפני זה הביאו המה אבני השוהם ואבני המילואים והבשמים מהשמן למאור ולשמן המשחה ולקטורת הסמים. כי אותם הדברים לא נמצאו אלא בידי גדולי העדה ונשיאיהם.

ואמנם אמר אחר זה, **כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם** וגו', אין הפסוק הוא כפול, אבל הוא להגיד שכולם עשו הנדבה ההיא לשמה, לעבוד השם ולקיים מצוותו, לא לתכלית הוראה וגסות הרוח. כי כל איש ואשה אשר נדב לבם אותם להביא הנדבה לכל המלאכה אשר ציוה ה' לעשות, כולם בלי ספק הביאו בני ישראל נדבה לה', כלומר הביאו נדבותיהם לשם ה' ולא לתכלית אחר.

ומפני שרבו המתנדבים בעם לעשות המלאכה, אמר משה לישראל **ראו קרא ה' בשם בצלאל**, רוצה לומר דעו לכם שהקדוש ברוך הוא מנה את בצלאל להיות ראש במלאכה הזאת. ולהיות עניינו אלהי, תראו שמלא אותו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה. רוצה לומר, שנתקבצו בו חכמה עיונית וחכמה מעשית וידיעת אומניות

מתחלפים. וגם נמצאת בו מעלה אחרת, והיה אמרו **ולהורות נתן בלבו**, רוצה לומר שהוא יורה וילמד אל שאר האומנים שיעשו.

ולפי שהיה אהליאב אדם מפורסם בידיעות האלה, אמר הוא ואהליאב מילא אותם חכמת לב. רוצה לומר שאהליאב הוא ראוי והגון להיותו בחברת בצלאל, ושניהם יעשו כל מלאכת עבודת הקודש כאשר ציוה השם, כי בלי ספק לא יחטיאו הכוונה האלהית.

**ב וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-בְּצַלְאֵל וְאֶל-אֶהֱלִיאֵב וְאֶל כָּל-אִישׁ חָכֵם-לֵב אֲשֶׁר נָתַן ה' חָכְמָה בְּלִבּוֹ
כָּל אֲשֶׁר נִשְׂאוּ לְבוֹ לְקִרְבָּה אֶל-הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:
ג וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל-הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הֵבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לַמְּלָאכָה עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ
וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בְּבֹקֶר בְּבֹקֶר:**

ולכך קרא משה לשניהם, ולכל שאר חכמי לב אשר נשאו לבם, וציוה אותם לקרבה אל המלאכה לעשות אותה. ובו ביום שהביאו בני ישראל הנדבה, לקחו אותה החכמי לב הניגשים לעשותה.

ואמרו והם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר. אפשר לפרשו על האומנים עצמם, שמלבד שנדבו לעשות את כל המלאכה, עוד הביאו הם משל עצמם נדבה באשמורת הבוקר היום האחרון שקבלו נדבת העדה. והוא אמרו והם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר, רוצה לומר שהם האומנים, הביאו לפני משה נדבת מתנה עוד, מלבד נדבת עשיית המלאכה, והיה זה בבוקר בבוקר בהשכמת יום המחרת. אמנם המפרשים פירשו **והם הביאו אליו עוד נדבה** על ישראל. שמלבד הנדבה שהביאו ביום הראשון, שלקחוהו האומנים, עוד היו מביאים ישראל נדבה בכל בוקר ובקר.

[אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש]

**ד וַיִּבְאוּ כָּל-הַחֲכָמִים הָעֹשִׂים אֶת כָּל-מְלָאכַת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ אִישׁ מִמְּלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר-הֵמָּה עֹשִׂים:
ה וַיֹּאמְרוּ אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר מְרִבִּים הָעַם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֲבֹדָה לַמְּלָאכָה
אֲשֶׁר-צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:
ו וַיִּצַו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמִחְנֶה לֵאמֹר
אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל-יַעֲשׂוּ-עוֹד מְלָאכָה לְתִרְוַמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלָא הָעַם מִהֵבִיא:**

נתרבתה כל כך הנדבה, עד שכל החכמים העושים במלאכת הקדש באו אל משה איש איש ממלאכתו, ואמרו אליו מרבים העם להביא מדי העבודה למלאכה. והזכיר הכתוב זה לשבח את העם המביאים נדבותיהם. ולפאר את האומנים באמונתם. וגם הנגיד עליהם נשתבח בזה, לפי שציוה אליהם שיעבירו קול במחנה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש, כי לא היה לו חפץ בכספם וזהבם כשאר המושלים בעם, אלא שיעשו מצוות האלהים בשלמותה.

ואמר **אל יעשו עוד מלאכה** לפי שהממון יקרא מלאכה, כמו שאמר אם לא שלח ידו

במלאכת רעהו, לרגל המלאכה אשר לפני. והעניין שלא יביאו עוד שום דבר למלאכת הקדש, כי גם ההבאה תקרא מעשה. ולכך אמר ויכלא העם מהביא.

ונראה לי שעם היות שמצינו שם מלאכה על הממון ועל המקנה, הנה לא נוכל לפרשו כאן בדרך ההוא, מפני שהכתוב אומר **אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש**. ואיך ייפול מאמר אל יעשו, עם שם מלאכה על הבאת הנדבה, כל שכן שהכתוב אומר ויכלא העם **מהביא** ולא אמר **מעשות**.

ולכן נראה לפרש, שהאומנים אמרו למשה מרבים העם להביא מדי העבודה. רוצה לומר יותר מכדי צורך העבודה שציוה השם לעשות. ושאלו למשה אם יצניעו המותר, או יפסיקו העם מהביא, או האומנים מלקבל עוד מידיהם. ומשה ציוה אותם שיעבירו קול וכרוז במחנה לאמור, **איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה**, כלומר שהדברים הנעשים לצורך המלאכה לא יעשו מהם יותר, כי כיון שלא היה צורך במעשה המלאכה ההיא, אין ראוי שיעשה. אבל לא ציוה משה שלא יביאו הדברים שאין בהם עשייה, כאלו תאמר זהב וכסף ונחושת, וגם תכלת וארגמן ותולעת שני ושש. כי הדברים ההם, אף על פי שיביאו מהם יותר מהצריך למלאכה, אוצר בית ה' יבואו, ובכל זמן יצטרכו אליהם לעשות פרוכת ובגדי הכהנים, ולקנות זבחי צבור ושאר הדברים. ולכך לא מנע משה ההבאה, אלא העשייה למלאכה.

אבל העם, כשראו שלעניין המלאכה כבר היה די במה שהביאו, לא די שמנעו עצמם מלעשות עוד המלאכה. אבל גם נמנעו מהביא עוד שום דבר בנדבה. וזה הוא אמרו איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה וגו' ויכלא העם **מהביא**.

וסיפר הכתוב שהייתה השערת האומנים טובה מאוד, כי עם היות שחדל העם מהביא עוד נדבה, הנה במה שהביאו בראשונה הייתה דים, והספיקה להם הנדבה ההיא לעשות את המלאכה בשלמות והותר, כי גם נותר הרבה מהנדבה ההיא שנתנו אותו באוצר המקדש.

**ח וַיַּעֲשׂוּ כָל-חֹכְמֵי-לֵב בְּעֵשִׂי הַמְּלָאכָה אֶת-הַמִּשְׁכָּן
עֲשׂוֹר יִרְיעֵת שֵׁשׁ מְשֻׁזָּר וַתְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרִבִּים מְעֻשָׂה חֹשֶׁב עֲשָׂה אֹתָם:**

וסיפר הכתוב איך נעשתה המלאכה הקדושה הזאת, שעשו כל חכם לב בעושי המלאכה, ראשונה את המשכן. ואין ספק שכל מה שעשה כל אחד מהחכמים היה בצווי בצלאל, כי הוא היה וממונה על כולם.

השאלה הרביעית

למה זה לא בא לשון העשייה שווה בכל הדברים שנעשו. כי הנה ביריעות המשכן נאמר בלשון רבים, ויעשו כל חכם לב בעושי המלאכה את המשכן עשר יריעות. וביריעות העזים נאמר בלשון יחיד, ויעש יריעות עזים. וכן בקרשים ובפרוכת ובמסך אמר ויעש. אמנם בארון אמר לשון אחר, ויעש בצלאל את הארון, ובשולחן ובמנורה ובמזבחות וכיור וכנו אמר לבד ויעש. וראוי לדעת מה הייתה סיבת חילופים האלה.

תשובה לשאלה ד

ומה שאמר במשכן **ויעשו**, ובשאר הדברים והכלים אמר **ויעש**, הוא לפי שבתחילה אמר ויעשו כל חכם לב בעושי המלאכה, על כל הדברים והכלים שנזכרו בפרשה, כאלו אמר ויעשו כל חכם לב את המלאכה ההיא, והוא אם כן מאמר כולל. אחר כך זכר הדברים כמו שנעשו ראשון ראשון, והוא אמרו את המשכן עשר יריעות, ויעש יריעות עזים, וכן השאר.

ואפשר לומר גם כן שביריעות המשכן להיותם המלאכה הראשונה שעשו, נתקבצו בה כל האומנים וכולם תפרו את היריעות, כדי שיקימו מהרה את המשכן וכניסו בו את שאר הכלים אשר יעשו כולם. ולזה אמר ויעשו כל חכם לב בעושי המלאכה את המשכן, כי כולם עשו אותן היריעות. אמנם שאר הדברים עשו אותם אנשים מיוחדים, זה דבר אחד וזה דבר אחד. ולזה נאמר בהם ויעש.

ואמנם הארון מפני קדימתו ומעלתו על שאר הכלים, עשאו בצלאל בידי, ולא נגעה בו יד אחר. ולזה אמר ויעש בצלאל את הארון.

אמנם השולחן והמנורה והמזבחות וכיור וכנו והחצר עשה כל אחד מהאומנים עם עבדיו ומשרתיו, כל אחד מהם, ולכן לא באה לשון העשייה שווה בכל הדברים

והותרה בזה השאלה הרביעית.

השאלה החמישית

בכפל והייתור שיראה בזיכרון מלאכת המשכן. כי הנה תמצא שזכרה התורה חמש פעמים, פעם בכלל ופעם בפרט מלאכת המשכן וכליו. והקשה הדבר יותר בדברי משה בסדר הזה, שאמר לישראל כל חכם לב בכם יבואו ויעשו את כל אשר ציוה ה' את המשכן את אהלו וגו', וזכר שם כל הדברים שציוה השם לעשותם. ואח"כ זכר העשייה בפרט כל דבר ודבר בפני עצמו.

והיה מספיק שיאמר הכתוב ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל את כל המלאכה אשר ציוה ה' אותו. וכן ויעשו כל חכם לב כאשר ציוה את משה כן עשו. ומה צורך לפרט הדברים פעם אחר פעם.

תשובה לשאלה ה

ואמנם למה הגיד הכתוב כל המלאכה הזאת בפרטיות הזה כל כך מהפעמים, ולא הספיק לומר בכלל ויעשו כל חכם לב כאשר ציוה ה' את משה?

ראיתי דברי הרלב"ג בזה ואת כולם ישא רוח.

אבל הטעם בזה אצלי הוא, מפני שלא עשו האומנים המלאכה הזאת באותו סדר מהקדימה והאיחור שציוה השם למשה בסדר וייקחו לי תרומה. ולכן הוצרך הכתוב להגיד

כאן איך עשו הכלים והדברים ההם, שהיה באופן מתחלף למה שנצטוו בהם משה. וכמו שביארתי בסדר הנזכר הסיבה בחילוף הזה.

ומפני שלא יחשוב אדם שכמו ששנו בסדר המלאכה, כך שינו בעצמותה ובמספרה. הוצרך לבאר כאן כל דבר ודבר שעשו, כדי להודיע שעשו כל הדברים שציוה השם, ולא שינו דבר אלא בקדימה והאיחור בסדר המעשה. ואין אם כן בזה מותר כלל. ואמנם מה שנזכרה עוד המלאכה בסדר פקודי תתבאר שם סבתו.

והותרה בזה השאלה החמישית.

השאלה השישית

למה זה לא נאמר במעשה כלי המשכן שעשה בצלאל וכל חכם לב כאשר ציוה ה' את משה, כמו שנזכר בבגדי הכהונה שזכר בסדר פקודי עשייתם, ואמר בכל אחד מהם כאשר ציוה ה' את משה בפרטיותם, וחזר הכתוב ואמר בכלל ותכל כל עבודת משכן אוהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר ציוה ה' את משה כן עשו. ולמה לא נאמר כאן כיוצא בלשון הזה.

תשובה לשאלה ו

והנה לא נאמר במעשה הכלים האלה כאשר ציוה ה' את משה, לפי שבסוף אלה פקודי על הבאת הכלים למשה נאמר בכלל (שמות ל"ח) ככל אשר ציוה ה' את כל העבודה, וירא משה את כל המלאכה, והנה עשו אותה כאשר ציוה ה' כן עשו ויברך אותם משה.

והותרה בזה השאלה השישית.

[המראות הצובאות]

ח וַיַּעַשׂ אֶת הַכִּיּוֹר נְחֹשֶׁת וְאֶת כַּנּוֹ נְחֹשֶׁת בְּמִרְאֵי הַצּוּבָאוֹת אֲשֶׁר צָבְאוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

והנה בכיור וכנו שנעשה מנחושת, אמר הכתוב במראות הצובאות אשר צבאו פתח אהל מועד. ורש"י כתב, ומדברי חז"ל הוא, שבנות ישראל היו בידיהן מראות שרואות בהם כשהן מתקשטות, ואף אותם לא עכבו. והיה משה מואס בהם, מפני שעשויים ליצר הרע. אמר לו הקדוש ברוך הוא, אלו חביבים מן הכל, שעל ידיהן העמידו הנשים צבאות רבות במצרים.

וענינו כמו שכתב הרמב"ן, שבכל מלאכת המשכן קבלו התכשיטים מן הנשים, כדכתיב ויבאו האנשים על הנשים, והביאו חח ונזם וטבעת וכומז. והכומז לפי מדרשו היא יותר נמאס. אבל שם נתרצה ומתקבל עם כל הנדבה.

אמנם שיעשו כלי מיוחד מן התכשיט העשוי ליצר הרע, לא היה משה בוחר בכך עד שנאמר לו כן מפי הגבורה.

וראב"ע כתב, שהיו הנשים האלה עובדות השם וסרו מתאוות זה העולם, ונתנו מראותיהן נדבה. והיו באות בכל יום ויום אל פתח אהל מועד להתפלל ולשמוע דברי המצוות. ושזה הוא אמרו אשר צבאו פתח אהל מועד.

והנכון על דרך הפשט שהיה מנהג הנשים במצרים להתקשט במראות נחושת או זכוכית לתקן הפארים על ראשיהן. והנה היה נחושת המראות ההמה קלל ממורט ויפה מאוד. והנשים הקדישו ונדבו המראות ההן, והביאום אל פתח אהל משה, הנקרא אהל מועד להיותן מנחושת מזוקק וקלל ויפה מאוד. ומשה כשראה יופי הנחושת ההוא, ציוה לעשות ממנו הכיור וכנו, כי להיותו נחושת מזוקק יהיה דומה לכסף בזוהרו. וזה הוא אמרו **ויעש את הכיור וכנו נחושת במראות הצובאות**, רוצה לומר ממראות הצובאות, כי בי"ת **ב**מראות משמשת במקום מ"ם. והעניין שעשה הכיור ואת כנו מאותם המראות של הנשים הצובאות. וביאר הכתוב למה קראם צובאות, באומרו אשר צבאו פתח אהל מועד. רוצה לומר שנתקבצו כולנה חיל וצבא גדול פתח אהל מועד של משה, להביא את נדבותיהן.